15/08/2026

Μια Παναγιά Ελπίδα στο Κοντοσκάλι της Κωνσταντινούπολης

/ Οδοιπορικά

«Η μόνη θεά αγαθή για τον άνθρωπο είναι η Ελπίδα. Οι άλλοι θεοί μάς άφησαν κι έφυγαν πάνω στον Όλυμπο», έγραψε στους ύστερους αρχαϊκούς χρόνους ο ελεγειακός ποιητής Θέογνις ο Μεγαρεύς. Αυτοί οι στίχοι τριγυρνούν στο μυαλό σου περπατώντας στα σοκάκια στο Κοντοσκάλι της Κωνσταντινούπολης. Στο Κοντοσκάλι των Ρωμιών, στο σημερινό Κουμκαπί (σημαίνει η πύλη της άμμου), κατευθείαν απόγονο της αποβάθρας του Κωνσταντίνου του Α, του νέου Λιμένα του Ιουλιανού, του λιμανιού της Σοφίας, του κάτιργκα λιμάνι. Του λιμανιού των γαλερών και των καταδικασμένων στα κάτεργα τους… Κοντοσκάλιον το ονόμασαν τελικά, που σημαίνει «μικρή αποβάθρα».

Λιγοστοί πια Ρωμιοί στο Κοντοσκάλι, λίγο περισσότεροι Αρμένιοι (εδώ είναι και η έδρα του Πατριάρχη των Αρμενίων). Επιγραφές σε δημόσια κτήρια της πάλαι ποτέ

διαλαμψάσης Ρωμαίικης Κοινότητας, σχολεία και χώροι πολιτισμού, εκκλησιές, μεγάλες και επιβλητικές. Μόνες τους πια... Μόνα και έτοιμα να καταρρεύσουν και πολλά από τα σπίτια των Ρωμιών...

Κάπου εκεί σφίγγεις το χέρι σου κι επιμένεις στη «μόνη θεά αγαθή για τον άνθρωπο την Ελπίδα. Γιατί οι άλλοι θεοί μάς άφησαν κι έφυγαν πάνω στον Όλυμπο».

Ανηφορίζοντας τον κεντρικό δρόμο του Κουμ Καπί, το γεμάτο από ταβέρνες, πολύ κοντά στα βυζαντινά τείχη του Μαρμαρά, πίσω από έναν ψηλό μαντρότοιχο που θαρρείς και στεφανώνουν συρματοπλέγματα, διακρίνεις ένα κομμάτι της πρόσοψης ενός εντυπωσιακού ναού. Ανάμεσα σε όμορφες ροζέτες και ψηλά παράθυρα που σου θυμίζουν έντονα γοτθικούς ναούς, ξεχωρίζεις δυο γράμματα. Π και Ε.

Αν είσαι τυχερός, είτε βρεις την πόρτα ανοιχτή ή πέσεις πάνω σε κάποιον που ξέρει, μαθαίνεις ότι τα Π και Ε που προβάλλονται στον αέρα της Κωνσταντινούπολης είναι τα αρχικά των λέξεων Παναγία Ελπίδα. Χαμογελάς.... «Η μόνη θεά για τον άνθρωπο. Νά τη...» μονολογείς.

Ο χώρος όπου είναι χτισμένος ο σημερινός επιβλητικός ναός αποτελούσε τόπο ορθόδοξης χριστιανικής λατρείας από τον 14ο αιώνα. Η σχετική με την Παναγιά Ελπίδα βιβλιογραφία αναφέρει ότι ο αρχικός ναός καταστράφηκε στις αρχές του 15ου αιώνα. Ξαναχτίστηκε σαν «Παναγία των απελπισμένων» για να καταστραφεί ξανά και να χτιστεί το 1652. Τον 17ο αιώνα κάηκε στη μεγάλη φωτιά του 1865 που κατέκαψε την περιοχή.

Η θεμελίωση του σημερινού κτιρίου έγινε στις 4 Ιουνίου 1895 και χτίστηκε σύμφωνα με σχέδια του Βασίλειου Τσιλένη, γνωστού και ως «κάλφα Βασίλη».

Με δύο μεγάλα καμπαναριά, ένα στη βόρεια και ένα στη νότια πλευρά της δυτικής πρόσοψης, η Παναγία Ελπίδα αποτελεί ένα λαμπρό δείγμα αρχιτεκτονικού εκλεκτικισμού της Κωνσταντινούπολης στα τέλη του 19ου αιώνα. Ενώνει στοιχεία από διαφορετικούς αρχιτεκτονικούς ρυθμούς (βυζαντινά, οθωμανικά και δυτικοευρωπαϊκά), κάνοντας τους σύγχρονους μελετητές να μιλούν για μία «παριζιάνικη» κομψότητα που θυμίζει κτίρια της Δυτικής Ευρώπης του 1900.

Το ίδιο εντυπωσιακός είναι ο ναός εσωτερικά. Ο τρούλος συγκρατείται από τέσσερα μεγάλα τόξα, ενώ το φως μπαίνει στον ναό από ψηλά αφού ο αρχιτέκτονας τοποθέτησε πολλά παράθυρα στη βάση του τρούλου βάζοντας το φως κάθετα μέσα στην εκκλησία και δημιουργώντας έτσι μία κατανυκτική ατμόσφαιρα.

Περίτεχνες τοιχογραφίες και διακοσμητικά στοιχεία με γεωμετρικά σχήματα συντείνουν στην κατάνυξη.

Το τέμπλο του ναού συνδυάζει και αυτό την ορθόδοξη παράδοση με τις δυτικοευρωπαϊκές επιρροές.

Στην κλειστή με ψηλούς μαντρότοιχους αυλή της Παναγίας Ελπίδας στο Κοντοσκάλι σχεδιάστηκαν και κατασκευάστηκαν τα σημαντικά ιστορικά και λειτουργικά στοιχεία της Κοινότητας. Το ιστορικό ελληνικό σχολείο, η ΕΝΟΡΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ Η ΕΛΠΙΣ, κλειστό από το 1957, παραμένει αλλά έχει ερημώσει και πλέον αντιμετωπίζει σοβαρά στατικά προβλήματα. Μέσα στον χώρο της αυλής υπάρχει

ένα παραδοσιακό αγίασμα, αλλά και η Νέα Κοινοτική Αίθουσα, μία σύγχρονη αίθουσα εκδηλώσεων για τις ανάγκες της ολιγομελούς πια Ρωμαίικης Κοινότητας που ανακαινίστηκε από ιδιώτη χορηγό και εγκαινιάστηκε στις 10 Αυγούστου του 2025 από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Βαρθολομαίο.

Σήμερα, παρά τη δραματική συρρίκνωση της τοπικής Ρωμαίικης Κοινότητας, η Παναγία Ελπίδα παραμένει ένα ζωντανό μνημείο της Κοινότητας αλλά και της πολυπολιτισμικής κληρονομιάς της Κωνσταντινούπολης. Αυτές τις ημέρες του 15αύγουστου ανοίγει ξανά τις πόρτες του για τις παρακλήσεις προς την Παναγία. «Η μόνη θεά αγαθή για τον άνθρωπο είναι η Ελπίδα. Οι άλλοι θεοί μάς άφησαν κι έφυγαν πάνω στον Όλυμπο». Από τους αρχαϊκούς ακόμα χρόνους…

(Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ / Φωτογραφίες: Οικουμενικό Πατριαρχείο)